

● Tõrva Gümnaasiumi park

Loomad linnades

Loomaliikide arv linnades võib olla väga kõrge. Lindude ja eriti näriliste asustustihedus on linnas sageli kõrgem, kui maal, sest toit on sela kergemini kättesaadav. Nende toiduks sobivad hästi erinevad jäätmed või ka siis toidulaudadele pandud söök. Linnades elavaid linde ja närilisi jahivad omakorda sealsed röövliigid, nende seas mitmed röövlinnud ja üha sagedamini rebased.

Isegi nahkhiired leiavad linnades küllaga toitu, vähemalt tänavavalgustite lähedal, kuhu öösiti koguneb palju ööliblikaid.

Tuntuimaks metsloomaks linnas on ikka orav. Usaldava ja uudishimuliku loomana on olnud kõigil meil võimalus tema tegemisi jälgida. Kuid sageli ei tea inimesed, et käbikuninga toidulaual on pähklite ja mitmesuguste taimede seemnete kõrval meelsasti ka linnupojad ja nende munad.

Õhne jõe ääres tunnevad end koduselt ka koprod. Kobras on Eesti suurim näriline: pikkust kuni üks meeter ja kaalu kuni 30 kilo. Üheks omapäraks, mis eristab kobrast teistest imetajatest on see, et tema tagajala teise varba küünis on lõhestunud kaheks ja kannab "sugemisküünise" nime. Sellega ta justkui kammiks oma kasukat. Oma kasuka eest hoolitsemisele kulutab kobras söömise-ga võrdselt aega.

Harilik siil on praegu Eesti linnades veel tavaline, kuid inimtegevus ohustab sellegi inimeste poolt tavaliselt armastatud loomakese elupaiku. Aedade ja parkide liigne korrastamine vähendab siilide toitumis-, varjumis- ja paljunemisvõimalusi, tihenev autoliiklus aga tapab okaskerasid lausa otseselt.

Siilid on putuktoidulised loomad. Looduses toituvad nad lülilalgsest, tigudest, vihmaussidest ja teistest selgrootutest ning söövad ära ka kättesattuva konna või hiire. Tänuväärse kombe tõttu tigusid ja kahjurputukaid süüa on siilid aiapidajate silmis kasulikud loomad.

Nahkhiirtel ei ole peale nime hiirtega midagi ühist. Nad ei ole närilised, vaid kuuluvad hoopis käsitiivaliste hulka. Meie nahkhiired toituvad kõik kas suurematest või väiksematest, pehmematest või kõvematest putukatest, olles seega kasulikud kahjurihävitajad.

Eesti külmas kliimas lendab öösiti suhteliselt vähe putukaid ning needki on aktiivsed vaid soojal aastaajal. Seetõttu rändavad nelja nahkhiireliigi esindajad talveks lõuna poole, ülejäänud seitse liiki aga veedavad külma aja taliuinakus. Selleks varjuvad nad püsiva õhutemperatuuriga niiskettesse koobastesse või keldritesse. Talveuni kestab oktoobrist aprillini ja nahkhiired elavad sellal suve jooksul kogunenud rasvakihi arvel.

Tõrva Gümnaasiumi park

Lindude laul

Miks linnud laulavad?

Laul on paljude linnuliikide olulisim suhtlemisvorm. Hääl mängib äärmiselt tähtsat rolli metsades, kus pole võimalik silmsidet hoida.

Lindude õiget laulu kuuleb vaid pesitsusajal. Sellel on kaks funktsiooni: määrata kindlaks territooriumi piirid ning tõmmata emaslinnu tähelepanu. Kurameerimise ajal laulab vaid isaslind. Emaslind laulab siis, kui osaleb territooriumi kaitsmisel.

Linnulaulu kõlavusele avaldavad mõju ka tema kehaehitus ja suurus. Näiteks kure laulu on kuulda 2 kilomeetri kaugusele. See on võimalik tänu sellele, et kure kõri võib olla kuni 1,5 meetrit pikk.

Linnud ja inimesed on võimelised kuulma sarnase sagedusega helisid, samas on inimese kõrv paremini kohastunud veidi madalamate helide eristamiseks. Lindude kuulumise eripäraks on ka see, et nad on suutelised eristama toone, mis järgnevad üksteisele väga kiiresti. See, mida inimesed lindude laulu kuulates vaid ühe helina kuulevad, võib tegelikult olla kuni 10 toonist koosnev, üksteisele kiiresti järgnevate häälsüsteemide seeria. Linnud on võimelised neid eristama. Isegi kõige lihtsamate lindude tekitatavad hääled sisaldavad tõenäoliselt palju rohkem informatsiooni, kui inimkõrv on võimeline kuulma.

Laululind pole mingi koorilaulja, ikka pigem solist. Seda võib olla nautinud nii mõnigi, kel on olnud õnn kevadööl kuulda kahe ööbiku omavahelist laulupala. Kui üks laulab, on teine vakka. Siis alustab teine ja esimene jääb kuulatama. Nii nad seal puude otsas siis laulavad üksteise võidu, kuni üks neist väsib ja kaugele kolib.

Pisikest põialpoissi on nimetatud ka Euroopa koolibriks, sest ta on Euroopa laululindudest kõige pisem, kaaludes ainult 5...6,5 g. Selle linnu ilu on kujutlematu: üle lagipea käib tal kitsa äärisega kuldkolane triip, tiibadel on kaks valget vööti ja selg on rohekas.

Nii nagu põialpoiss ise on pisitilluke, on ka ta hääl ülipeenike, kuuldav ainult vilunud kõrvale. Seega võib tema laul olla kriteeriumiks kuulmisteravuse hindamisel. Vananevale inimesele muutub põialpoisi häälsüsteem kuuldamatuks ühe esimese häälena looduses, sest vanaduses kõrv nii kõrgeid helisid lihtsalt enam ei taba. Elatanud inimene ei kuuleks põialpoisi laulu ka siis, kui see laulaks otse tema kõrva ääres.

Ööbik on umbes varblasesuurune, seljalt oliivpruuni ja kõhu poolt helehalli värvi linnuke. Eluviisilt on ööbik väga varjatud. Ta hoidub tihedasse põõsastikku maapinna lähedale, otsides alumistelt okstelt ja lehtedelt ning ka lehekõdust putukaid, ämblikke ja sipelgaid.

Vastupidiselt oma välimusele on selle väikese linnukese laul väga kaunis ja mitmekesine. Laulus vahelduvad viled lakutamisega, valjud toonid mahedate ja kurvad rõõmsatega. Inimkeeles ei olegi võimalik tema laulu kirjeldada.

Mõnel pool kutsutakse ööbikut ka laulu jumalaks ja lauljate kuningaks, kes suve algul öösel ja vahel ka päeval vahet pidamata laulab.

Rahvapäraseid nimesid:

Sisask, õitsilind, kiriküüt, lakstigal, lauluisa, teopiits.

● Tõrva Gümnaasiumi park

Lindude toitumine

Enamik linde on segatoidulised, süües nii taimset (pungi, vilju, seemneid) kui ka loomset toitu (peamiselt putukad). Röövlinnud söövad teisi linde, närilisi ja suuremad röövlinnud ka närilistest suuremaid imetajaid. Mere ja rannikulinnud on peamiselt kalatoidulised.

Lindude organismi veevajadus on suhteliselt väike. See seletub väga väikese aurustumisega naha kaudu. Paljud lihatoidulised ja viljitoidulised liigid ei joo üldse.

Ööpäeva jooksul võivad linnud süüa väga palju, ületades sageli hädavajaliku miinimumi. Täiskasvanud linnud toituvad 2-6 korda päevas. Kui poegi toidetakse, lendavad vanemad pesa vahet päevas sadu kordi.

Pojad kasvavad väga kiiresti - värvuliste poegade kaal suureneb esimese nädalaga 5-6 korda. Seetõttu sööb linnupoeg päevas rohkem toitu kui ta ise kaalub.

Kui toitu on palju, söövad linnud rohkem. Samuti on nad väga paindlikud menüü suhtes. Toidurohketel aastatel on lindudel sageli isegi mune kurnas rohkem kui tavaliselt.

Seega toimivad linnud näiteks kahjurputukate massilise leviku korral arvukuse operatiivse piirajana, astudes ühiselt vaenlase vastu ja jättes tavalised toiduobjektid hetkeks kõrvale.

Suurnokk-vint on peaaegu kuldnoka suurune, kuid lühema ja jässakama kere ning lühikese sabaga lind. Sulestik on pruunikirju, kuid eriti lihtsalt on ta äratuntav ülisuure ja jämeda koonilise noka järgi.

Suurnokk-vindid on peamiselt taimetoitlased, vaid pisikesi poegi toidetakse alguses loomse toiduga ehk putukate ja tõukudega. Suurnokk-vindi võimas nokk on suurepärane tööriist mitmesuguste seemnete purustamiseks, mis moodustavadki ta toidust põhiosa. Ta on võimeline kerge vaevaga isegi kirsikive purustama, samal ajal kui kirsi viljaliha toiduks kõlbmatuna minema visatakse.

Rähne tuntakse ikka nende trummeldamise järgi, kuid kõigile rähnidele pole antud tugevat peitlitaolist nokka.

Hallpea-rähn nõrguke nokk puuraiumiseks eriti ei sobigi ja seetõttu armastab ta sipelgaid, kuigi otsib vaheldust kahetiivaliste, tirtsude, lehetäide, mardikate ja isegi ämblike näol.

Tõrva Gümnaasiumi park

Lindude ränded

Lindude ränne on inimesi paelunud seitsaadik, kui ta esmakordselt märkas nende korrapärase ilmumist ja kadumist aastaaegade vahetumisel. Taliuinak ja teisteks liikideks muutumine oli põhilised teooriad, mis käibsid hulk sajandeid, kuni avastati rände olemus.

Rändele enim mõjunud pikaaegseteks teguriteks on olnud jääaegade vaheldumine soojemate aegadega. Kliima muutused on nihutanud paljude lindude elupaiku edasi-tagasi.

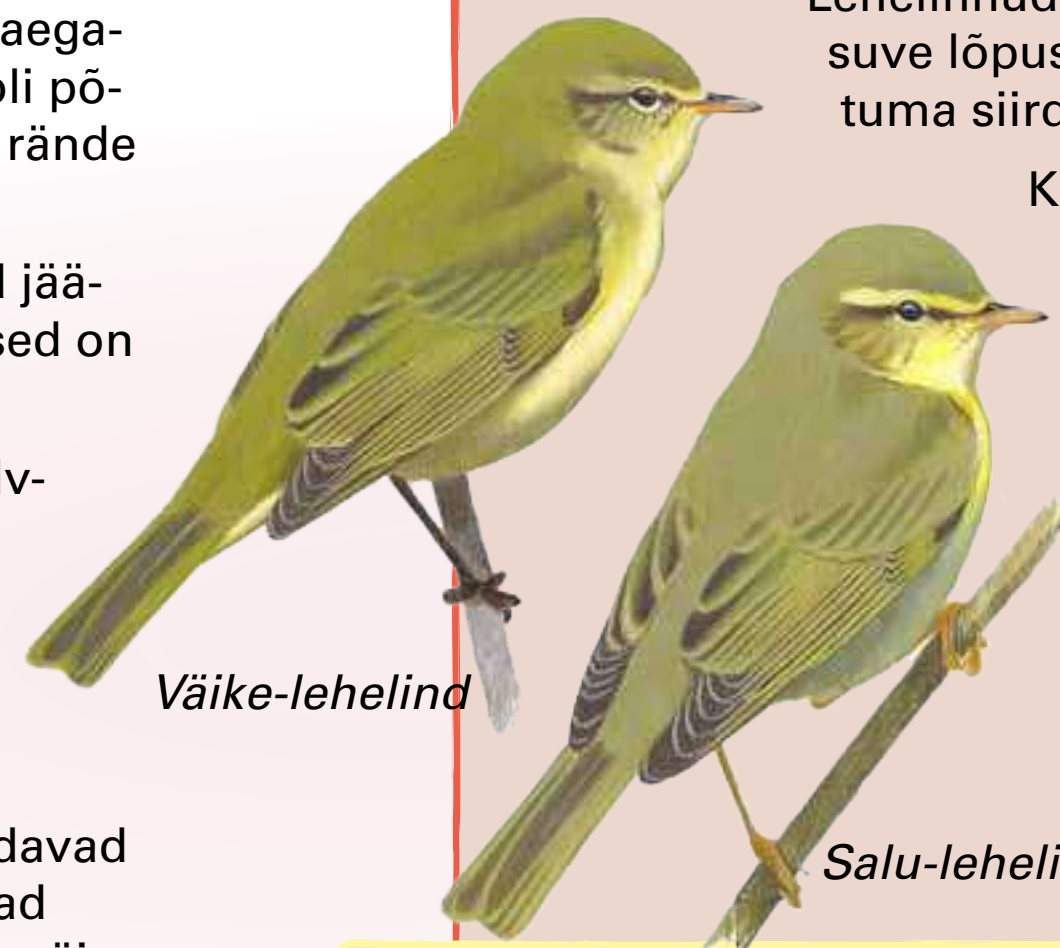
Rände tõeline ime on, et see on instinktiivne - põlvkond põlvkonna järgi on linnud võimelised kasutama neidsamu rändemudeleid. On endastmõistetav, et vanemateta kasvanud noored kädod, kes varakult rändele asuvad, peavad suutma üksinda teed leida.

Linnud lendavad enamasti öösiti, kui tiivulised kiskjad neid vähem ohustavad, päeva aga veedavad toitu otsides. Öösiti rändavad linnud kasutavad orienteerumisel heledaid tähti ja tähtkujusid, näiteks Suurt Vankrit.

Linnu kasutavad suuna leidmiseks ka Maa magnetvälja abi. Oma "sisekompassi" kasutav lind mäletab, mis suunast ta saabus ning on võimeline täpselt sama teed mööda tagasi pöörduma.

Suur-kirjurähn

Väike-lehelind

Salu-lehelind

Lehelinnud on rändlinnud, kes iga suve lõpus lõuna poole Saharat talvituma siirduvad.

Kuid juba aprilli teisel poolel hakkab metsades ja parkides kuulduma omapärast tilksumist "silk silk solk".

"Eine ajal laulis lind kuusikus: "Silk-solk, silk-solk!" Sel ajal naine parajalt sõi silku. Linnu laulu kuuldes ütles naine: "Mina söön silku ja tema söimab, et "silk on solk"" (Rakvere).

Puukoristaja on paigalind, kes talvel tuleb ka tihastele pandud pekist matti võtma.

Puukoristaja pesitseb puuõõnsuses, mille sissepääsu ta vajadusel saviga enda möödu järgi parajaks pätsib.

Pähklite valmimise ajal täiendab linnuke nendega oma toidupoolist. Puuprakku torgatud pähkli purustab ta tugeva nokaga, sageli pea alaspidi tagudes.

